İman ve Fıtrata Dönüş

Ebu Muaz Seyfullah el-Çubukâbâdî

Hutbetu’l-Hâce

بسم الله الرحمن الرحيم

Şüphesiz hamd yalnız Allah'adır. O'na hamd eder, O'ndan yardım ve mağfiret dileriz. Nefislerimizin şerlerinden, amellerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız. Allah'ın hidâyet verdiğini kimse saptıramaz. O'nun saptırdığını da kimse doğru yola iletemez. Şehadet ederim ki, Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. O, bir ve tektir, O'nun ortağı yoktur. Yine şahadet ederim ki, Muhammed Allah'ın kulu ve Rasûludur.

“**Ey iman edenler! Allah'tan nasıl korkmak gerekirse öyle korkun ve siz ancak Müslümanlar olarak ölün**.” (Al-i İmran; 102)

"**Ey insanlar! Sizi tek bir candan yaratan ve ondan da eşini var eden, her ikisinden birçok erkek ve kadınlar türeten rabbinizden korkun. Kendisi adına birbirinizden dileklerde bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık bağlarını kesmekten de sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde tam bir gözetleyicidir**.” (en-Nisâ; 1),

“**Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve dosdoğru söz söyleyin. O da amellerinizi lehinize olmak üzere düzeltsin, günahlarınızı da mağfiret etsin. Kim Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse büyük bir kurtuluşla kurtulmuş olur**.” (el-Ahzâb; 70-71)

Bundan sonra. Şüphesiz sözlerin en güzeli Allah’ın Kelam’ı, yolların en hayırlısı Muhammed Sallallahu aleyhi ve sellem’in yoludur. İşlerin en kötüsü sonradan çıkarılanlarıdır. Her sonradan çıkarılan şey bidattir ve her bidat sapıklıktır. Her sapıklık da ateştedir.

Fıtrat ve İman

Şüphesiz ibadet/kulluk insana verilen bir emanettir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا

"**Biz emaneti, göklere, yere ve dağlara sunduk; fakat onu yüklenmekten çekindiler; ondan korktular. Onu insan yüklendi. O çok zâlim ve çok câhil idi**." (Ahzab 72) Bu emaneti koruyan mümin, ihanet edip zayî eden ise kâfirdir.

Emanetin iki açısı vardır. Birincisi: Allah Teâlâ insandan, yalnız kendisine kulluk etmek ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamak üzere ahit almıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِن بَنِي آدَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ ۛ شَهِدْنَا ۛ أَن تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَافِلِينَ

"**Hani Rabbin Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve kıyamet günü "Bizim bundan haberimiz yoktu" dememeniz için onları nefislerine karşı: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye şahit tutmuştu da onlar: "Evet, şahit olduk" demişlerdi**." (A'raf 172)

Sonra Allah Teâlâ, onların ruhlarını yaratmış ve annelerinin karınlarında dünya hayatlarında yaşayacakları süreyi belirlemiştir. Allah, kendisinden ruhlar âleminde aldığı sözü koruması için onun ruhuna, bitişik olduğu bedenini emanet etmiştir. Bu emanet; Allah Azze ve Celle'ye ibadette O'nu birlemek ve kulundan ruhunu alıncaya kadar O'na itaat etmesidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

"**Nitekim bunlar, kendilerine bir musibet geldiği zaman, "Biz, Allah'a aidiz ve elbette Ona döneceğiz" derler**." (Bakara 156)

Emanetçiye gereken, emaneti sahibine bozulma ve değiştirmeden salim olarak, emanet edildiği şekilde iade etmektir. Emanetçi, yaratıcısına, sahibine ve rabbine tevhid dini üzere dönerse Allah Azze ve Celle onu cennetle ödüllendirecektir. Zira o canını tevhid, islam ve iman fıtratı üzere tutarak emaneti korumuştur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ * ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً * فَادْخُلِي فِي عِبَادِي * وَادْخُلِي جَنَّتِي

"**Ey huzura ermiş olan nefis! Hoşnut etmiş ve hoşnut olmuş olarak rabbine dön. Kullarım arasına gir; cennetime gir**." (Fecr 27-30)

Allah Teâlâ'nın yarattığı fıtrat olan İslam ve iman fıtratında sapıklıkla değiştirme ve bozma yaparak emanete ihanet eden ise

nefsine, yani bedeniyle bitişik olan ruhuna küfrün karanlıkları ile nankörlük etmiştir. Bu yüzden Allah Azze ve Celle onu emanetine hıyanet etmesine karşılık olarak cehennemde kalıcılıkla cezalandırır.

Ebu Hureyre radıyallahu anh'den: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَا تُنْتَجُ البَهِيمَةُ بَهِيمَةً جَمْعَاءَ هَلْ تُحِسُّونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ {فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا}

"**Her doğan fıtrat üzere (diğer rivayette: bu din üzere) doğar. Sonra anne ve babası onu Yahudileştirir, Hristiyanlaştırır veya Mecusîleştirir (diğer rivayette: veya müşrikleştirir). Tıpkı hayvanın doğurduğu yavrusu gibi. Onda burnu veya kulağı kesik görebilir misiniz**?" Ebu Hureyre radıyallahu anh dedi ki:

"İsterseniz şu ayeti okuyun: **"Hakka yönelerek kendini Allah'ın insanlara yaratılışta verdiği dine ver. Zira Allah'ın yaratışında değişme yoktur**." (Rûm, 30)[1]

Emanetin ikinci açısı ise şudur: Emanetçi, emanet üzerinde sahibinin istediği dışında bir tasarrfuta bulunamaz.

---

[1] **Sahih**. Buhârî (1358) Muslim (2658)

İnsanın bedeninde ve ruhunda Allah Azze ve Celle'ye itaat ve O'nun emrine isyan etmemek gibi razı olduğu dışında bir tasarrufta bulunması caiz değildir. Malını sadece helalden kazanabilir, kadınlardan ancak Allah'ın kendisine meşru kıldığını sevebilir, insanlardan ancak Allah yolunda cihad veya had cezası olarak öldürülmesi gerekenler gibi, Allah'ın emrettiklerini öldürebilir.

Yeryüzünde ancak ıslah için çalışabilir, fesat çıkarmak ve Allah'ın kullarına karşı taşkınlık etmek için çalışamaz. İç âleminde ve dış âlemde Allah'tan sakınır. Buna devam eder ve Allah Azze ve Celle'ye O'nun sevdiği amellerle yaklaşırsa Allah ona iman ve ameli oranında naîm ve huld cennetlerinde yüksek dereceler verir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ

"**Allah katında sizin en üstün olanınız, Allah'tan en çok korkanınızdır.**" (Hucurat 13)

وَمَن يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ * جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَن تَزَكَّىٰ

"**Kim de O'na iyi amel işlemiş bir mu'min olarak gelirse, işte böyleleri için en yüksek dereceler vardır. İçinde daimî kalacakları, (ağaçları) altından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Bu, (küfürden) temizlenenlerin mükâfatıdır.**" (Taha 75-76)

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا *أُولَٰئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ ۚ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا

“**İman edenler ve salih amel işleyenlere gelince, biz amellerini iyi işleyenlerin mükâfatını elbette zayi etmeyiz. İşte böyleleri için, (ağaçları) altından ırmaklar akan Adn cennetleri vardır. Orada altın bilezik takınırlar; sedirler üzerinde oturmuş oldukları halde, ince ve kalın ipekten yeşil bir elbise giyerler. Ne güzel sevab ve ne güzel dayanak**” (Kehf 30-31)

Bir kimse şöyle diyebilir: “*Sapmış olan kâfir kimsenin kalbiyle hidayet bulması ve Yüce Melik ve kerim hidayet edici olan Allah’tan hidayet talep etmesi, bunun üzerine Allah’ın ona hidayeti kolaylaştırması ve İslam nuruna hidayet sebeplerini hazırlaması, nasıl mümkün olur?*”

Cevap: Bu, selim fıtrat olan İslam dinine dönüş ile mümkün olur. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ

“**De ki: "Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu"? Ancak akıl sahipleri tezekkür eder**.” (Zumer 9)

Bu ayet, Allah Azze ve Celle katındaki en üstün mertebeyi bilen ile bunu bilmeyene işaret etmektedir. Zira bilindiği gibi, ilim ancak bilgi edinme ve dirayet yoluyla gelir. Bilgi edindikten sonra hakkın nuruna hidayet edilen akıl sahibi; bilen âlim konumundadır.

Bilgi edindikten sonra hakkın nurundan kendisini saptıran, kendisine hüccet ikame edildikten sonra ondan yüzçeviren ve sapıklığın karanlıklarını tercih eden kimse ise bilmeyen cahil konumundadır. Akletmeyen kimse, aklı hak sözü anlamaktan ve kavramaktan aciz olan kimsedir. Bu da ayette geçen: “**Ancak akıl sahipleri öğüt alır**” kısmının zahiridir.

“Elbab”: lub kelimesinin çoğuludur. Lub ise salih/düzgün akıldır. Müslümanda da, kâfirde de akıl mevcuttur. Ancak buradaki mesele aklın düzgün bir akıl olup olmamasıdır. Zira aklın düzgünlüğü ile kastedilen, bu aklın sahibi olan ruhta hayır bulunmasıdır.

Bilindiği gibi, akleden ruhtur. Eğer ruh düzgün olursa, akıl da düzgün olur. Çünkü akıl, istek ve taleplerinde ruhun kullandığı malzemedir. Dolayısıyla onun hakkın nuru olan İslam’a yönlendirilmesinde bu bir fırsat veya arzudur.

Ayette geçen “Ancak… tezekkür eder” kısmı ise pekiştirmedir. Tezekkür: hak bilgisini unuttuktan sonra hatırlamak demektir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا

كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ

"**Hani Rabbin Âdemoğullarının sırtlarından zürriyetlerini almış ve kıyamet günü "Bizim bundan haberimiz yoktu" dememeniz için onları nefislerine karşı: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" diye şahit tutmuştu da onlar: "Evet, şahit olduk" demişlerdi**." (A'raf 172)

Bu ayet, Allah Azze ve Celle'nin âdemoğullarının hepsini babaları Âdem aleyhi's-selâm'ın sırtından kıyamet gününe kadar birbiri ardınca çıkarıp, beşeriyet âleminde var olmalarına kadar sırayla babalarının bellerinden çıkarıp yaratmasına işaret etmektedir.

Allah Subhanehu ve Teâlâ onlardan söz almış, birliğini, rububiyetini, azametini ikrar ve itiraf ettirmiştir. Bu, onlar ruh âleminde iken olmuştur. Bundan sonra gaybleri bilen yüce melik Allah Azze ve Celle, onların dünya âleminde bu sözden ve şahitliklerinden gafil olacaklarını, yani unutacaklarını haber vermektedir.

Burada bu yüce ve incelikli Kur'an tabirine dikkat etmek gerekir. "*Gafele'ş-şe'y*" (Bir şeye gafil olmanın) anlamı; bir şeyi unutma söz konusu olmaksızın ihmal ederek terk etmek demektir. "*Gafele ani'ş-şe'y*" (Bir şeyden gafil olmanın) anlamı ise, bir şeyi unutmaktır.

Dolayısıyla ayette geçen: "*Enna kunna an haza gafilin*" (***bizim bundan haberimiz yoktu dememeniz için***) ifadesi bütün açıklığı ile şuna işaret etmektedir: Allah Subhanehu ve Teâlâ meşieti, iradesi ve hikmeti ile Âdemoğullarına bu sözü unutturmaktadır. Yani onları unutucu kılmıştır. Bu, ruh âleminde

kendileri aleyhine bu sözü vererek şahitlik etmelerinden sonra, dünya âleminde yaratıldıkları zaman olmaktadır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَاقْتَرَبَ الْوَعْدُ الْحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَاخِصَةٌ أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا يَا وَيْلَنَا قَدْ كُنَّا فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ

"**Gerçek vaad olan kıyamet artık yaklaşmıştır, işte o zaman, küfredenlerin gözleri donakalır ve "Yazıklar olsun bize! Biz, bundan gaflet içinde idik; daha zâlimdik" derler**." (Enbiya 97)

Bu ayet; bu durumun, zelzeleler gibi kıyamet hallerine şahit olunduğu zaman gerçekleşeceğine işaret ediyor. Sonra kıyamet meydana geldiği zaman kâfirler büyük hadiselere şahit olacaklardır. İşte o zaman dünya hayatlarında Allah Azze ve Celle'yi inkârlarından dolayı nefislerine zulmettiklerini itiraf edecekler, lakin bu itiraf onlara fayda vermeyecektir. Onlar bu dünya hayatında gaflet içinde olduklarını itiraf ve kabul etmektedirler. Yani verdikleri sözü, kulluk misakını ve Allah Azze ve Celle'yi birlemeyi unutmuş olduklarını itiraf ederler.

Yine burada da bu ince Kur'ânî tabire dikkat etmek gerekmektedir. *Gafele'ş-şe'y*: bir şeyi unutma söz konusu olmaksızın ihmal ederek terk etmektir. *Gafele mine'ş-şe'y* ise: bir şeyi unutmak demektir. Dolayısıyla bu unutmada temel ve yüce bir hikmet vardır. Zira İslam'ın özü tamamen Allah Azze ve Celle'ye gayb üzere kulluk etmektir.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ

“**Görmeksizin rablerinden korkanlar için mutlaka bir mağfiret ve büyük bir mükâfat vardır**” (Mülk 12)

Allah Azze ve Celle’ye gayb üzere kulluğun gerektirdiği şeylerden birisi, Allah Subhanehu’nun bize bu sözü unutturarak perdelemesidir. Çünkü âdemoğulları bu sözü dünya âleminde hatırlarlarsa kâfir olan hiçbir kimse kalmaz, herkes mümin kimseler olurlar. Bu ise Allah Azze ve Celle’ye görmeden ibadet hikmetine aykırıdır.

Tayyib, habisten, yani mümin kâfirden bu hikmet sebebiyle ayrılır. Bunun neticesinde iman edenler cennetlere, küfredenler ise cehenneme giderler. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ * إِلا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ لأَمْلأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

“**Eğer rabbin dileseydi, insanları tek bir ümmet yapardı. Oysa işte ihtilaf edip durmaktadırlar. Ancak rabbinin merhamet ettikleri, (bu ihtilaftan) istisna teşkil ederler. Zaten Allah, insanları bunun için yaratmıştır. Ve böylece, rabbinin “Muhakkak cehennemi cin ve insanlardan bir kısmıyla dolduracağım” sözü yerine gelmiş olacaktır**.” (Hud 118-119)

Yine "*Ennâ kunnâ hâzâ gâfilîn*" tabiri, Allah Azze ve Celle'nin bizleri kendi irademizle unutucu kılmadığını ifade etmektedir. Bu husus tamamen Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şu hadisine uygundur:

مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُولَدُ عَلَى الفِطْرَةِ فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ أَوْ يُنَصِّرَانِهِ أَوْ يُمَجِّسَانِهِ كَمَا تُنْتَجُ البَهِيمَةُ بَهِيمَةً جَمْعَاءَ هَلْ تُحِسُّونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ {فِطْرَةَ اللهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا}

"**Her doğan fıtrat üzere (diğer rivayette: bu din üzere) doğar. Sonra anne ve babası onu Yahudileştirir, Hristiyanlaştırır veya Mecusîleştirir (diğer rivayette: veya müşrikleştirir). Tıpkı hayvanın doğurduğu yavrusu gibi. Onda burnu veya kulağı kesik görebilir misiniz**?"[2]

El-Esved b. Surey' radiyallahu anh dedi ki: "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber savaştım ve fetih nasip oldu. Bazı insanlar çocukları öldürmüşlerdi. Bu durum Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e ulaşınca buyurdu ki:

مَا بَالُ أَقْوَامٍ تَجَاوَزَ بِهِمُ الْقَتْلُ حَتَّى قَتَلُوا الذُّرِّيَّةَ؟! فَقَالَ رَجُلٌ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّمَا هُمْ أَبْنَاءُ الْمُشْرِكِينَ قَالَ أَلَا إِنَّ خِيَارَكُمْ أَبْنَاءُ

---

[2] **Sahih**. Buhârî (1358) Muslim (2658)

الْمُشْرِكِينَ أَلَا لَا تُقْتَلُ الذُّرِّيَّةُ كُلُّ نَسَمَةٍ تُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ حَتَّى يُعْرِبَ عَنْهَا لِسَانُهَا فَأَبَوَاهَا يُهَوِّدَانِهَا وَيُنَصِّرَانِهَا

“**Bazı kimselere ne oluyor ki öldürmede haddi aşarak çocukları öldürüyorlar?”** Bir adam:

“Ey Allah’ın rasulü! Onlar ancak müşriklerin çocuklarıdır” dedi. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

“**En hayırlılarınız müşriklerin çocukları değiller mi? Dikkat edin! Çocuklar öldürülmez! Her can fıtrat üzere doğar, kendini ifade edebilinceye kadar böyle devam eder. Anne babası onu Yahudileştirir veya Hristiyanlaştırır**.”[3]

Bu nebevî hadisler de bütün açıklığıyla işaret etmektedir ki; Allah Azze ve Celle insanı annesinin karnında bir cenin olarak yarattığı zaman, Allah Teâlâ ona selim bir fıtrat vermektedir. Bu fıtrat; hanif islam dinidir.

Allah Teâlâ ona ruh üfürülmesini emrettiği zaman ve bundan sonrasında, çocuğa İslam dini üzere olan anne ve baba nasip ederse, o zaman çocukluk çağında ulaşıp edineceği bilgi, selim fıtrata uygun olanın İslam olduğuna tabiaten yönlenecek, çocuk konuşma çağına geldiğinde ve bilgi edinmeye başladığında buna uyum gösterecektir. Ama ebeveyni Hristiyan,

---

[3] **Buhârî ve Muslim'in şartlarına göre sahih**. Ahmed (3/435) Hâkim (2/133) Ziyau’l-Makdisi el-Muhtare (4/248) İbn Ebî Şeybe (6/484) Dârimî (2463) Nesâî Sunenu'l-Kubrâ (8616) Taberânî (1/284, 285) Ebû Nuaym Hilyetu'l-Evliyâ (8/263) Hatib Tarih (8/479) Tahavi Şerhu Muşkili’l-Asar (1397) Beyhaki (9/77) El-Elbani Sahihu’l-Cami (5571)

Yahudi veya başka bir küfür dini üzere olurlarsa, çocuğun edineceği bilgi ile fıtratında bulunan İslam muhalefet edecektir.

Burada da çok önemli bir noktaya dikkat etmek gerekiyor. Her çocuğun fıtratında bulunan İslam fıtratının silinmesi ya da giderilmesi mümkün değildir. Bu, kıyamet gününe kadar insanda bakî kalmaya devam eder. Çünkü sonra kıyamet gününde, perde açıldığı zaman bunu hatırlayacaktır. Lakin çocuğun ebeveyni vasıtasıyla elde ettiği bilgi, ya İslam fıtratına uygun düşer ya da muhalif olur. Bundan dolayı Allah Azze ve Celle bize zikredilen ayette, insanın dünya hayatında ruhlar âleminde verdiği sözden gafil olduğunu, yani selim fıtratın unutucu olduğunu haber vermiştir. Lakin bunun izi kalbinde ve nefsinde mevcuttur.

Bilindiği gibi unutmak; bir şeyin insan zihninden, yani akıl ve anlayışından kaybolmasıdır. Bir şeyi hatırlamaması da böyledir. Dolayısıyla bu şeye karşı insanın idrak ve şuuru perdeli olur. Bu, insanların yüce melik olan Allah'a gayb üzere kulluk etmesinin hakikatiyle örtüşür. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ نَاكِسُو رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ

"**Suçluların, rablerinin huzurunda başlarını önlerine eğmiş oldukları halde "Rabbımız! Gördük ve dinledik; bizi dünyaya geri çevir de sâlih amel işleyelim. Artık biz inancı sağlam kimseleriz" deyişlerini bir görsen**." (Secde 12)

Bu ayette kâfirlerin kıyamet gününde ve hesap anında bunu itiraf ve kabul ettiklerini görüyoruz. O zaman onların akılları, kalpleri üzerinde bulunan örtüler kalktıktan sonra düzgünleşir,

ruhları düzgün bir şekilde tefekkür etmeye başlar, hakkın sesini işitir ve hakkın nurunu görürler. Sonra, o anda bir ve kahhar olan Allah'ın vahdaniyet ve azametini bütün duyularıyla görmelerinden sonra kesin bir kanaatle itiraf ederler.

Nitekim yakîn ancak marifet ve ilim ile gelir. Hiç kimsenin önceden bilmediği bir şey hakkında yakin sahibi olması mümkün değildir. Bu, hakikate uygundur. Zira onlar kendi nefisleri aleyhinde ruhlar âleminde söz verdikten sonra, dünya hayatına Allahın vahdaniyet, rububiyet ve azametini unutmuş olarak geliyorlar.

Zira bir şeyin nisyanı (unutmak), o şeyin hatırdan, ilimden ve akıldan kaybolmasıdır. Dünya hayatında onlara bu olmuştur. Lakin bir şeyi unutmak; hatırdan, ilimden ve akıldan o şeyin tamamen yok olması demek değildir. Bundan dolayı Allah Azze ve Celle onların akıllarından, kulaklarından ve gözlerinden perdeyi kaldırdığı zaman, kendi nefisleri hakkında ruh âleminde vermiş oldukları sözü hatırlayabilirler ve böylece yaratılmış oldukları dünya diyarında Allah'ın vahdaniyet, rububiyet ve azametini ikrar ederler. Onlar sözü hatırladıkları zaman yakin sahibi olurlar. Bunun delili Allah Teâlâ'nın şu ayetidir:

لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ

"**Oysa sen bütün bunlardan gafildin. Şimdi o gaflet örtüsünü senden kaldırıp açtık. Artık bugün gözün keskindir**." (Kaf 22)

Aynı şekilde onların verdikleri bu sözü unutmalarını

pekiştiren şeylerden birisi, önceki ayette geçen: “**Bizi dünyaya geri çevir de sâlih amel işleyelim**” ifadesidir. Onlar Allah’ın rububiyet, vahdaniyet ve azametine kesin kanaat edip yakin sahibi oldukları zaman, Allah Azze ve Celle’den sadece dünyaya geri dönmeyi talep edecekler.

Onlar, dünyaya tekrar döndürüldüklerinde salih amel işleyeceklerini kesin olarak söylerler. Bu, onların kıyamet gününde ve hesap gününde, dünya hayatında unutmuş oldukları Allah Azze ve Celle’ye ibadet ve O’nu birlemeyi hatırlayacaklarını ifade etmektedir. Bu yüzden hidayet, irşad, yönlendirme veya hidayet sebeplerinin hazırlanmasını değil de, sadece dünyaya döndürülmeyi isterler.

Mesela ayette: “*Bizi dünyaya tekrar döndür ki, rasullerini tasdik edelim ve salih amel işleyelim*” diyecekleri geçmez. Hâlbuki salih amele hidayet edilme, onun gerçekleştirilmesinden önce bilinmesini gerektirir. Çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ * الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ * عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

“**Oku! Rabbın sonsuz kerem sahibidir. O Rab ki, kalemle yazmayı öğretti. İnsana bilmediğini de öğretti.**” (Alak 3-5)

Aynı şekilde buna diğer bir ayetle de delil getirmek mümkündür:

وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ الرُّسُلَ ۗ أَوَلَمْ تَكُونُوا

أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم مِّن زَوَالٍ

“**İnsanları, azabın kendilerine geleceği o günü hatırlatarak uyar. (O gün gelince küfürleriyle) zulmetmiş olanlar: “Rabbimiz! Bizi yakın bir vakte kadar ertele ki, senin davetine icabet edelim ve rasullere uyalım” derler. Hâlbuki siz daha önce, sizin için (dünyadan âhirete) göçüş olmadığına yemin etmemişmiydiniz**?” (İbrahim 44)

“**Azab kendilerine geleceği gün**” ifadesi, kıyamet ve hesap gününe işaret etmektedir. Zira “**Hâlbuki siz daha önce sizin için dünyadan ahirete göçüş olmadığına yemin etmemiş miydiniz**” buyrulmuştur. Allah Azze ve Celle, kâfirlerin ahirete intikali ve hesap gününü inkâr etmelerinden bahsetmektedir.

Açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır ki, bu kıyamet gününde olacaktır. Çünkü Allah Azze ve Celle onlara: “**Daha önce yemin etmemiş miydiniz**” buyurmaktadır. Yani siz dünya hayatında iken yemin etmiştiniz.

Bundan sonra kâfirler Allah Azze ve Celle’den: “**Rabbimiz bizi yakın bir vakte kadar ertele**” diye talep ederler. Yani, bu konuşmanın vaktinden önce olan bir vakit isterler. Secde suresindeki ayette: “**Rabbimiz, gördük ve dinledik, bizi geri döndür**” demişlerdi. Zira erteleme veya süre verilmesi talebi, adeten nihayet veya uzaklık türündendir. Yani mesela isyankâr olan veya taatte kusurlu bir insan ölmek üzere iken o sırada süre verilmesini veya ecelinin ertelenmesini ister. Ta ki salih ameller işleyerek itaat edebilsin. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ

“**İçinizden herhangi birine ölüm gelmezden ve "Rabbım! Ölümümü yakın bir zamana kadar ertelesen de, sadaka verip iyilerden olsam" demezden önce, size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda sarfedin**.” (Munafikun 10)

Döndürülme talebi adeten, sürenin tamamlanmasından sonra sürenin uzatılması için olur. Bunun anlamı; onların Allah Azze ve Celle’den kıyamet gününde kendilerine süre verilmesi veya ertelemesini istemeleridir.

Kıyamet gününde akıllarını, kulaklarını ve gözlerini örten perdenin açılmasından sonra bu olacak değildir. Dolayısıyla onlar ruh âleminde vermiş oldukları sözü unutmuş oldukları, dünya hayatında yaratılmış bir halde iken olacaktır.

Onların: “**Davetine icabet edip rasullere tabi olalım**” diyerek, hidayet sebeplerini talep etmeleri bunu pekiştirmektedir. Dünya yurduna dönmeyi istedikleri zaman onların akıllarını, kulaklarını ve gözlerini örten perde kalkmıştır. Onlar, ruhlar âleminde verdikleri sözü hatırlamışlardır.

Az önce işaret edildiği gibi bunu, onların hidayet ve irşad sebeplerini talep etmemeleri pekiştirmektedir. Allah’ın vahdaniyeti, rububiyeti ve azameti hakkındaki yakinlerini ilan etmişlerdir.

Yine diğer taraftan Allah Teâlâ’nın kullarına

merhametinden dolayı insanı İslam fıtratı üzere yarattığını söylememiz mümkündür. Zira sapmış olan insan hidayet bulmayı dilediği zaman kalbinde ve nefsinde hidayeti azmetmesi gerekir.

Burada önemli bir soru ortaya çıkmaktadır: *İnsanda salih niyet, salih kalp ve salih nefsin kaynağı nedir?*

Cevap: Selim fıtrattır. İnsanın selim fıtrat olan İslam dininden başka döneceği şey yoktur. Bu da salih aklın yani lubb'un hakkı tezekkür etmesi yoluyla olur. Yani selim fıtrat, unuttuktan sonra hatırlar.

Allah Teâlâ: "**Ancak akıl sahipleri tezekkür eder**" buyurmuştur. Çünkü insan doğduğu zaman, konuşma çağına geldiğinde bilgi edinmeye başlar. Doğduğu sıradaki selim fıtratı unutucu özelliktedir. İnsanın edindiği bilgi bu fıtrata ya uyumludur, ya da muhaliftir.

Eğer kişi kâfir ise elde ettiği bilgi selim fıtrata aykırı olacaktır. Mümin ise elde ettiği bilgi, marifet, tasdik ve iman fıtratıyla uyumlu olacaktır. Bu selim fıtrata dönmek sayılır. Zira edindiği imanî akide yaratılışında bulunan fıtratıyla uyum içindedir.

Selim fıtrat onu yeniden tevhid dinine yönlendirir. Bu ise temizliği ve saflığı bakımından farklılık gösterir. Nebiler en temiz ve en saf fıtrata sahiptirler. İnsanın fıtratı temizlendikçe imanı daha fazla düzgünleşir. Zira hissi ve manevî temizlik, hem bedeni, hem ruhu temizler.

Müslümanın üzerine yaratılmış olduğu fıtratıyla kazandığı iman ve ilme yaklaştıkça imanı ve sabatı artar. Bundan dolayı imanıyla mutmain olan müminin nefsi, huzur ve sükûnet

içindedir. Çünkü kazandığı iman ve ilim, yaratılmış olduğu selim fıtrat ile uyum içindedir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ

"**İşte onlar, îman edenler ve kalbleri Allah'ın zikri ile mutmain olanlardır. Şunu iyice biliniz ki, kalbler, Allah'ın zikriyle mutmain olur (rahat ve huzura kavuşur.)**" (Ra'd 28)

Kâfir ise türlü dünya nimetlerinden faydalanmasına rağmen, nefsinde rahatsızdır, sıkıntı içindedir ve sürekli olarak huzursuzdur. Eğlenmek onu mutlu etmez. Hakiki saadete muhtaçtır. Çünkü kazanmış olduğu küfür akidesi, Allah Azze ve Celle'nin kendisini üzerine yaratmış olduğu İslam fıtratı ile uyum içinde değildir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ * وَمَنْ أَعْرَضَ عَن ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَىٰ

"**Onlara şöyle buyurmuştu: "Hepiniz cennetten yere inin. Bundan böyle artık birbirinize düşmansınız. Benden size bir hidayet elbette gelecektir. Kim benim hidayetime uyarsa, ne sapıtır, ne de bedbaht olur. Kim de beni anmaktan yüz çevirirse, onun için dar bir geçim vardır. Kıyamet günü de onu kör olarak haşrederiz**." (Taha 123-124)

Eğer o, edindiği bilgi ile selim fıtrata döner ve onu hatırlarsa, bu Allah'ın izniyle hidayeti amaçlama hususunda

niyetini, kalbini ve nefsini ıslah etmesine bir sebep olur. Çünkü kalbin ıslahı dışarıdan gelmez, niyetin, kalbin ve nefsin ıslahına işaretle birlikte ancak içeriden gelir.

Aynı şekilde, insanı kuşatan hidayet sebeplerinden ayrılmak suretiyle selim fıtrata dönüşün tamamlanması mümkün değildir. Çünkü mutlak surette muhayyer bırakılmış bir kimse bulmak mümkün değildir. Lakin şunu söylememiz mümkündür: fıtrata dönüş ve niyet, kalp ve nefsin ıslahına çalışmak, insanın seçebileceği ve kendisine üstün tercih derecelerinin kolaylaştıran amellerdir.

Özetle, müslüman olsun, kâfir olsun kul, Allah Azze ve Celle'nin kendisini üzerine yarattığı selim fıtrata dönmekte eşittir. Müslüman, temiz fıtratına yakınlaştıkça Allah Azze ve Celle'ye yakınlığını artırır. Kâfir ise dosdoğru olan hak yola hidayet bulur. Bu, islam fıtratına döndüğünde bulacağı İslam yoludur. Hiçbir kapalılığı olmayan apaçık bir şekilde bu ona belirir.

Bizler âdemoğullarıyız. Bizim nefislerimizden ruhlar âleminde söz alınmış, Allah'ın rububiyet, vahdaniyet ve azameti ikrar ettirilmiştir. Bu sözü yerine getirmenin gerekleri; dünya yurdunda bizi yaratan Allah Subhanehu'ya, O'nun rasulü vasıtasıyla tebliğ ettiği şekilde ibadet, itaat, boyun eğmek ve nefsin sahibine teslim olmasıdır.

Lakin bizler, Hakîm olan Allah Azze ve Celle'nin imtihan hikmeti gereği, bu dünya hayatında, vermiş olduğumuz o sözden gafletteyiz. Bize düşen şey Allah subhanehu ve Teâlâ'ya bu dünya yurdunda ibadet/kulluk etmektir.

Bilimi ve Aklı Öne Sürerek Rasulü Tasdik Etmeyenler

Aişe radıyallahu anha'dan:

لَمَّا أُسْرِيَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى أَصْبَحَ يَتَحَدَّثُ النَّاسُ بِذَلِكَ فَارْتَدَّ نَاسٌ مِمَّنْ كَانُوا آمَنُوا بِهِ وَصَدَّقُوهُ وَسَعَوْا بِذَلِكَ إِلَى أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَقَالُوا هَلْ لَكَ فِي صَاحِبِكَ؟ يَزْعُمُ أَنَّهُ أُسْرِيَ بِهِ فِي اللَّيْلِ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ قَالَ أَوَقَالَ ذَلِكَ؟ قَالُوا نَعَمْ قَالَ لَئِنْ كَانَ قَالَ ذَلِكَ لَقَدْ صَدَقَ قَالُوا وَتُصَدِّقُهُ أَنَّهُ ذَهَبَ اللَّيْلَةَ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَجَاءَ قَبْلَ أَنْ يُصْبِحَ؟ قَالَ نَعَمْ إِنِّي لَأُصَدِّقُهُ بِمَا هُوَ أَبْعَدُ مِنْ ذَلِكَ أُصَدِّقُهُ بِخَبَرِ السَّمَاءِ فِي غَدْوَةٍ أَوْ رَوْحَةٍ فَلِذَلِكَ سُمِّيَ أَبُو بَكْرٍ الصِّدِّيقَ

"Nebî sallallahu aleyhi ve sellem Mescidu'l-Aksa'ya gece yürütüldüğü zaman insanlar bu konuda konuşmaya başladılar. İman edip tasdik eden bazı insanlar irtidad ettiler. Bu haberle Ebu Bekr radıyallahu anh'e koştular. Dediler ki:

"Arkadaşının ne iddia ettiğini duydun mu? Bu gece Beytu'l-Makdise yürütüldüğünü iddia ediyor!" Ebu Bekr radıyallahu anh dedi ki:

“Öyle mi diyor?” Onlar da: “Evet” dediler. Ebu Bekr radıyallahu anh dedi ki:

“Eğer öyle diyorsa elbette doğrudur.” Dediler ki: “Sen onun bu gece Beytu’l-Makdise gittiğini ve sabah olmadan önce döndüğünü tasdik mi ediyorsun?” Ebu Bekr radıyallahu anh dedi ki:

“Evet. Muhakkak ki ben onu bundan uzak meselelerde de tasdik ediyorum. Sabah akşam ona semanın haberinin geldiğini tasdik etmem de bundandır.” Bunun üzerine Ebu Bekr es-Sıddîk diye isimlendirildi.”[4]

İbn Abbas radıyallahu anhuma’dan:

أُسْرِيَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى بَيْتِ الْمَقْدِسِ ثُمَّ جَاءَ مِنْ لَيْلَتِهِ فَحَدَّثَهُمْ بِمَسِيرِهِ وَبِعَلَامَةِ بَيْتِ الْمَقْدِسِ وَبِعِيرِهِمْ فَقَالَ نَاسٌ نَحْنُ لَا نُصَدِّقُ مُحَمَّدًا فَارْتَدُّوا كُفَّارًا فَضَرَبَ اللهُ أَعْنَاقَهُمْ مَعَ أَبِي جَهْلٍ

“Nebî sallallahu aleyhi ve sellem gece Beytu’l-Makdis’e yürütüldü. Sonra o gece geri geldi. Bu yolculuğunu ve Beytu’l-Makdisin özelliklerini anlattı. Bazı insanlar: “Biz Muhammed’i tasdik etmeyiz” dediler ve kâfirler olarak irtidat ettiler. Allah Ebu

---

[4] **Sahih**. Hâkim (3/65, 81) Beyhakî Delailu’n-Nubuvve (2/360) el-Elbani es-Sahiha (306)

Cehil ile beraber onların boyunlarını vurdu.“[5]

Bu iki sahih rivayet gösteriyor ki, o dönemde Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in bir gecede Mescidu’l-Aksa’ya götürüldüğü, sonra semalara çıkarıldığını haber veren Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’i tasdiklemeyenler, dönemin bilimsel verileri ve aklın gereklerine aykırı buldukları için irtidat ederek kâfir oldular!

Allah Azze ve Celle rasulüne şöyle buyurmuştur:

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

“**Muhakkak ki biz sana kitabı hak ile indirdik ki insanlar arasında Allah’ın sana gösterdiği şekilde hükmedesin. Hainlerin savunucusu olma**!” (Nisa 105)

Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem, Allah’ın kendisine gösterdiği şekilde insanlar arasında hükmetmiştir ve ‘Onun bütün sünnetleri, Allah’ın O’na gösterdiği şekildir.

Rasule iman, onun verdiği gayb haberlerine, sünnetlerine teslim olup tasdik etmekle, sünnetine ittiba etmekle olur, şu hâin nefislerinizin ve akılcı bilimci geçinen hâinlerin savunucusu

---

[5] **Sahih**. Nesâî Sunenu’l-Kubra (11383) Ahmed (1/374) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtâre (12/286) Ebu Ya’la (5/108) Taberî Tehzibu’l-Asar (17) İbn Kesir Tefsir (5/26) Abdulgani el-Makdisi Ahbaru’d-Deccal (64) el-Elbani el-İsra ve’l-Mi’rac (s.76)

olmaktan tevbe edin!

İşte bir örnek daha: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in azatlısı Ebu Ubeyd radiyallahu anh'den:

طَبَخْتُ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قِدْرًا وَقَدْ كَانَ يُعْجِبُهُ الذِّرَاعُ فَنَاوَلْتُهُ الذِّرَاعَ ثُمَّ قَالَ نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ فَنَاوَلْتُهُ ثُمَّ قَالَ نَاوِلْنِي الذِّرَاعَ فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَكَمْ لِلشَّاةِ مِنْ ذِرَاعٍ فَقَالَ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ سَكَتَّ لَنَاوَلْتَنِي الذِّرَاعَ مَا دَعَوْتُ

"Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e bir tencere yemek pişirmiştim. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem koyunun ön kolunu severdi. Ona ön kolu verdim. Sonra:

"**Ön kolu bana ver**" dedi. Ben de verdim. Sonra Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem yine:

"**Ön kolu bana ver**" deyince Ben dedim ki: "Ey Allah'ın nebisi! Koyunun kaç ön kolu var ki?" Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"**Nefsim elinde olana yemin ederim ki şayet sussaydın ben istedikçe ön kolu vermeye devam edecektin**."[6]

---

[6] **Muslim'in şartına göre sahih**. Tirmizî Şemail (169) Dârimî (44) Ahmed (3/485) Taberânî (22/335) İbn Ebi Asım el-Ahad ve'l-Mesani (472) Da'lec es-Secezi el-Munteka Mine'l-Mukillin (4) İbnu'l-Esir Usdu'l-

Bilim, gözlemleyebildiğimiz evrenin deneysel, mantıksal ve gözlemlere dayanarak açıklanabilmesidir. En önemli sayılan bilim dallarından bazıları matematik, geometri, gök bilimi ve tıptır.

İnsanlığın tarihi düşünülecek olursa şeytanın yoluna girmiş yapılar daima bu bilim dallarını kendilerine şiar edinmişler, illüminati, masonluk vb. yapılar bu bilim dallarının simgelerini sembol edinmişlerdir.

İslâm Allah'tan rasulleri vasıtasıyla gelen vahye teslimiyet dinidir. Bilim adına uydurulan bilim dini ise vahye teslim olmamak için gerekçeler ve formüller uydurmayı gaye edinmiştir.

Allah'ın rasul ve nebileri ise insanlara bilimin metotlarıyla somut olarak kanıtlanamayan gaybî bir takım şeylere iman davetiyle gelmişlerdir. Bu yüzden dinsiz filozoflar, nebileri devre dışı bırakmak için: "Allah ile kul arasına kimse giremez" sözünü uydurmuşlardır ki, bugün "Deizm" denilen sapkın ve yaygın küfrün temeli de bu sözdür. Bu söz, Allah'a ibadette aracı edinmemek konusunda doğru bir söz olsa da, dinsiz felsefecilerin kastettikleri bu mana değildi. Onlar, bu sözü nebilerin tebliğ ettikleri vahyi devre dışı bırakmak için ilke edinmişlerdi.

İlk şirk ve küfür bilim ve mantık öne sürülerek işlendi! İblis'e Âdem aleyhi's-selâm'a secde etmesi emredildiğinde bunu bilimsel ve mantığa uygun bulmadı! Ona göre ateşten yaratılan, topraktan yaratılandan üstün idi! Hatta nur, hem ateşten hem de topraktan üstün olmasına rağmen Meleklerin Âdem'e secde etmeleri ona göre daha da mantık dışı olmalıydı! Allah Azze ve

---

Gabe (6/200) İbn Asakir Tarih (4/295) Mizzi Tehzibu'l-Kemal (34/53)

Celle buyurdu ki:

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ

"**Sana emrettiğim halde seni secde etmekten alıkoyan nedir?" buyurduğu zaman, "Ben ondan daha üstünüm, çünkü beni ateşten yarattın onu ise çamurdan yarattın" dedi**" (A'raf 12)

وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ

"**Hani biz meleklere: "Âdem'e secde edin!" demiştik de hemen secde ettiler. İblis müstesna. Kaçındı, kibirlendi ve kâfirlerden oldu**." (Bakara 34)

Âdem aleyhi's-selâm'ın iki oğlunun kıssasında katil olan kardeş, kendince mantıklı bulduğu sebeplerle isyan etmedi mi? Tapınmak için putlar edinme ihtiyacı "Allah'ı göremiyoruz, bu yüzden Allah'a yakınlaşmak için O'nu temsil eden, görebildiğimiz bir varlığa ibadet sunalım" düşüncesiyle ortaya çıkmıştır.

أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ

“**O'nun dışında dostlar edinenler: “Onlara, bizi sadece Allah'a yaklaştırsınlar diye ibâdet ediyoruz” derler. Doğrusu Allah, ayrılığa düştükleri şeylerde aralarında hüküm verecektir**.” (Zümer 3)

Nuh aleyhi's-selâm kavmini tufana karşı uyardığı zaman, insanlar bunu mantıklı ve bilimsel bulmadılar. " Hatta gemi inşa etmeye başladığı zaman onu saçmalamakla ve deli olmakla suçladılar. Çünkü onlara göre bu hiç bilimsel ve mantıki bir davranış değildi!

وَأُوحِيَ إِلَى نُوحٍ أَنَّهُ لَنْ يُؤْمِنَ مِنْ قَوْمِكَ إِلَّا مَنْ قَدْ آمَنَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ * وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ * وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ * فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ *حَتَّى إِذَا جَاءَ أَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ وَمَنْ آمَنَ وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ

“**Nuh’a vahyedildi: “Kavminden daha evvel iman etmiş olanlardan başkası asla iman etmeyecektir. O halde işlediklerine tasalanma. Gözümüzün önünde ve vahyimizle gemiyi yap, Zulmedenler konusunda bana bir şey söyleme. Çünkü onlar suda boğulacaklardır. Gemiyi yapıyordu.**

Kavminin ileri gelenleri kendisine her uğradığında onunla alay ediyordu. Dedi ki: “Eğer bizimle alay ederseniz, alay ettiğiniz gibi biz de sizlerle alay edeceğiz” dedi. “Artık kendisini rezil edecek azabın kime gelip çatacağını ve kalıcı azabın da kimin başına ineceğini yakında bileceksiniz.” Nihayet emrimiz gelip de tandır feveran ettiğinde dedik ki: “Her birinden iki çift ve aleyhinde söz geçmiş olanlar hariç aileni ve iman edenleri ona yükle.” Zaten onunla birlikte ancak çok az kimse iman etmişti.” (Hud 36-40)

İbrahim aleyhi's-selâm, gök cisimlerinin ve varlıkların bizzat tesir edici olduğuna inanan bir kavme tebliğde bulunmuştu. O zamanın insanlarının çoğunluğu da görüp şahit oldukları şeyleri bilimsel bularak İbrahim aleyhi's-selâm’a ve davetine karşı çıktılar. Allah Azze ve Celle ateşin bizzat yakıcı olmadığını İbrahim aleyhi's-selâm için gösterdi.

Musa aleyhi's-selâm sihiri bilimsel dayanak edinmiş bir kavme tebliğde bulundu, Allah Azze ve Celle onun elinde sihirbazların düzenini yıktı.

İsa aleyhi's-selâm tıbbı put edinmiş bir kavme tebliğde bulundu. Allah Azze ve Celle onun elinde tıbbın çare bulamadığı abraşlara, körlere şifa verdi, onun eliyle ölüleri diriltti. Bilimselliği öne sürenlere karşı hiç de bilimsel olmayan mucizeler zuhur etti.

Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem bir gece Mekke’den Mescidu’l-Aksa’ya götürüldüğünü (isra), sonra semâlara çıkarıldığını (mi’rac) anlattığında bunu hiç de bilimsel ve mantıki bulmayan müşrikler alay etmişler, imanı zayıf kimseler de dinden dönmüşlerdi!

Sonra bilim felsefecileri İslâm’ın yükselen ihtişamı

karşısında kendilerini Müslüman kimliğiyle tanımlayarak felsefelerine devam ettiler.

Cehmîler, Kur'ân ve sünnette bildirilen Allah'ın sıfatlarını kabullenemediler ve inkâr ettiler! Allah'ın semada arşının üzerinde oluşunu inkâr ettiler, kelamını, konuşmasını inkâr ettiler ve diğer birçok sıfatlarını inkâr ettiler.

Onlardan etkilenen Mu'tezile, Eşariler ve Maturîdîler de "te'vil" bahanesiyle bu sıfatların hakikatlerinin içini boşalttılar. Sıfatları lafız olarak kabul etmiş görünseler de mana olarak kendilerince daha bilimsel olan tahrifler yaptılar. Çünkü onlara göre ashab ve tabiinden selefin bu sıfatlara teslim oluşları bilimsel değildi(!)

Ebu Hanife'nin öğrencilerinden Bişr el-Merisi'nin elebaşı olduğu "*Kur'ân'ın mahlûk olduğu*" iddiası da Merisi'nin hocasından devraldığı aynı sapık bilim felsefesinin ürünüdür. Zira Kur'ân'ın mahlûk olduğunu iddia etmek demek, Kur'ân'ın hem lafız hem de mana olarak Allah'ın sözleri olduğunu inkâr etmek demektir ve bunun manası şudur: "*Nebi sallallahu aleyhi ve sellem kendi asrında bir anlayışla ilahi emirleri uygulamışsa da, farklı zamanlarda ve farklı mekânlarda daha farklı şekillerde anlaşılıp yorumlanması mümkündür*(!)"

Hâlbuki bu düşünce küfrün ta kendisidir, Allah'ın emir ve yasaklarını devre dışı bırakıp onun yerine beşer mahsulü yeni hükümler ve dinler uydurabilmenin ta kendisidir! Bugün yeryüzünde Allah'ın indirdiklerinden başkasıyla hükmedilmesine bu düşünce dayanak olmamış mıdır?

Cumhuriyet ve Demokrasi gibi son derece sapıkça yönetim şekilleri uygulanarak insanlık sefalet ve rezalet içinde

yaşamamışlar mıdır? Lut aleyhi's-selâm'ın kavminin çoğunluğu (cumhuriyeti) cinsel sapkınlıkları mantıklı bulmuşlardı, Şuayb aleyhi's-selâm'ın kavminin çoğunluğu (cumhuriyeti) ahlaksızlıkları, hukuksuzlukları, hilecilği mantıklı buluyor, kendilerine uymayanları kınıyor ve cezalandırıyorlardı. **Kokuşmuş cahiliyye hükmünü isteyenler!** Allah'ın rasul ve nebilerinin kavimleriyle yaşadıklarını ibret gözüyle tefekkür edenler çok daha fazlasını bulurlar.

Tarih boyunca her türlü sapıklığın arkasında iblis ve avanesi vardır ve her dönemde benzer malzemeleri kullanarak insanları saptırmaktadırlar. Yeryüzünde aslen iki din vardır: İslâm ve Satanizm. Satanizm şeytana kulluk etmektir. İblis ve şeytanları her dönemde batıl dinler uydurmuş ve hak dinleri de tahrif etmişlerdir.

Dolayısıyla paganizm ve uzantısı bâtıl dinlerin yanısıra, hak dinlerin şemsiyesi altında tahriflerle dindenmiş gibi gösterdiği; Determinizm, Fundamentalizm, Pragmatizm, Spiritüalizm ve buna benzer felsefeleri de dinlerin mensuplarına sureti haktan göstererek sokuşturmuştur.

Kaderiyye, Cebriye, Mürcie, Haricilik, Rafizilik, Mu'tezile, Cehmîlik, Sûfîlik, Mucessime, Eş'arîlik, Maturidîlik, Mufevvida gibi İslâm ehli arasında boy gösteren bütün sapmalar da İblisin ve avanesinin müdahaleleri ile "bilimsel ve mantıklı" görülen felsefelerin sonucunda ortaya çıkmışlardır.

Son günlerde bilimi put edinenler, tıp dalında şeytanın saptırmalarıyla yol almaktadırlar. Kanser, diyabet, kızamık, dizanteri, hepatit, kovit gibi birçok uydurma hastalıklarla şeytan insanları korkutmakta, doktorların dili üzerinden insanların nazarında varlıkların (virüslerin, zehirlerin, ilaçların vb.) bizzat

tesir edici olduğu inancı empoze edilmekte, hastalıkları ve şifayı yaratanın Allah olduğu hakikati alabildiğine gizlenmekte ve böyle bir inanç “bilim dışı” olarak lanse edilmektedir!

Nitekim bütün hadis kitaplarında geçen “**Hastalık bulaşması yoktur**” mütevatir hadisine rağmen insanlar virüs diye bir şeyin varlığına ve hastalıkların bulaştığına inandırılmış, Allah’ın cümle mahlûkat üzerindeki tasarrufuna olan inanç geçersiz kılınmış, Allah’ın dışında korkulan ve kendisinden şifa umulan varlıklar icad edilmiş, bu batıl ve şirk inanışlar doğrultusunda insanlar cemaatle namazları, haccı, umreyi yasaklamış, yüzlerine iblise kulluğun nişanesi olan maskeler takılmıştır.

İblis’in son hamlesi Deccal’in yanında da bilimsel malzemeler olacak! Güya bilim Deccal’in yanında olacak! Çoğunluk ve cumhuriyetler Deccal’in ordusu olacak. Lakin iman edenler bilirler ki nice azınlıklar Allah’ın izni ve yardımıyla kahir ekseriyetlere gâlip gelmiştir ve öyle de olacaktır. Çünkü iman edenler yalnız gözleriyle görüp kulaklarıyla işittiklerine değil, Rahman’dan gelen gaybe de iman edenlerdir.

İbrahim aleyhi's-selâm’a ateşi serin ve selamet kılan, denizi Musa aleyhi's-selâm’a yarıp Firavunu boğan, tabiplerin aciz kaldıkları Eyyub aleyhi's-selâm’a şifa veren, Yusuf aleyhi's-selâm’ı zindandan kurtarıp Mısır’a sultan yapan, Suleyman aleyhi's-selâm’a mahlûkatı musahhar kılan, Mekke’de zillet içinde ezilen Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem’i âlemlere üstün kılan Allah’a iman edenlerdir.

Her şeyden mühimi, dünyanın fani olduğuna, cennet ve cehennemin bâki olduğuna iman edenlerdir.

Kâfirlerin Bilimden Nasipleri

Modern çağ dedikleri sapma asrında Avrupa'lılar iki ilimde ilerlediler. Birincisi: Kozmolojik Teoriler İlmi, İkincisi: Dünyevî ilimlerdir. Kozmolojik teorilere gelince, din, akıl, his ve şahit olunan hadiseler bunların batıl olduğuna delalet etmektedir. Bu teorilerin çoğundan birçok kâfir dönüş yapmıştır. Yine bu teorilerin, bu konudaki muteber usul ve kaidelere muhalif olması da batıl oluşlarını göstermektedir.

Dünyevi ilimlere gelince, bu Kur'ân'da bahsedilen bir ilimdir. Allah Teâlâ kâfirler hakkında haber vererek şöyle buyuruyor:

يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ

"**Onlar; dünya hayatının görünen yüzünü bilirler; âhiretten ise, gafildirler**" (Rûm 7)

Önceki ve sonraki kâfirlerin ilimden nasibi bundan ibarettir. Allah Teâlâ geçmişteki kâfirleri de şöyle haber veriyor:

فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِنْدَهُمْ مِنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ

"**Rasulleri, kendilerine apaçık deliller getirince, yanlarında bulunan (ve yanlış zan ve şüpheden ibaret olan) ilim yüzünden şımarmışlar, fakat alaya aldıkları şey, kendilerini çepeçevre kuşatıvermişti.**" (Mu'min/Gafir 83)

Kâfirlerin dünya ilimlerine genişçe dalmalarını kimse inkâr etmez. Bunda genellikle dünya hayatını kemale erdirmek hâkimdir. Bu aynı zamanda ulaşım, elektrik, tıp, hesap, hendese ve benzeri ilimlerle hayatın gelişmesinin vesilelerindendir. Ancak kâfirlerin dünyevi ilimlerde ilerlemiş olmaları onları körü körüne taklid etmeyi gerektirmez.

Ayetin açık ifadesiyle belirtilmiştir ki, kâfirler dünya hayatının ancak görünen yüzünü bilirler. Bizim için gayb olan konuları bilmeleri mümkün değildir. Kâfir felsefeciler yerlerin ve göklerin yaratılışı ve kâinat ile ilgili teorilerinin çoğunda gaybe taş atmışlardır. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

مَا أَشْهَدْتُهُمْ خَلْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنْفُسِهِمْ وَمَا كُنْتُ مُتَّخِذَ الْمُضِلِّينَ عَضُدًا

"**Ben onları ne göklerin ve yerin yaratılışına, ne de bizzat kendilerinin yaratılışına şahit tuttum. Ben yoldan çıkaranları yardımcı edinecek değilim**." (Kehf 51)

Vahyin bildirdiklerinde hata söz konusu olamaz. Lakin dünyevi ilimlere dair teorilerde insanlar eskiden beri birçok hatalara düşmüşlerdir. Şu halde, dünya ilimlerinde ilerlemiş olan kafirlerin, vahyin bize bildirdiği hakikatlere aykırı olarak ortaya attıkları iddialar nasıl kabullenilebilir?!

Kâfirlerin bilimsel(!) teorileri ne bir mucize, ne de kerametttir. Ancak bunlar Allah'tan kâfirlere birer istidraçtır. İstidraç: derece derece sapması için kula imkân verilmesidir. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ

“**Ayetlerimizi yalanlayanlar ise, onları, anlayamayacakları bir şekilde, derece derece helake terk edeceğiz**.” (A’raf 182)

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ

“**Yapılan ihtarları unutunca, her şeyin kapılarını onlara açıvermiş, kendilerine verilenlerle sevince gark oldukları bir sırada da ansızın onları yakalayıvermiştik; onlar ise, bütün ümitlerini yitirmişlerdi**.” (En’am 44)

Ukbe b. Amir radıyallahu anh’den: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

إِذَا رَأَيْتَ اللهَ يُعْطِي الْعَبْدَ مِنَ الدُّنْيَا عَلَى مَعَاصِيهِ مَا يُحِبُّ، فَإِنَّمَا هُوَ اسْتِدْرَاجٌ

“**Allah’ın bir kula isyanına rağmen istediği şeyleri verdiğini görürsen bil ki bu ancak bir istidraçtır.**”[7]

---

[7] **Hasen**. Ahmed (4/145) Taberânî (17/331) İbn Ebi’d-Dunya eş-Şukr (32) Kasım b. Kutlubuga Musnedu Ukbe b. Amir (67) İbn Sem’un Emali (313) el-Elbani es-Sahiha (413)

Nebevi Hadisler Karşısında Aklın Konumu

Akla, İslâm kadar hareket noktası veren bir din yoktur. Akla, Kur'an kadar hitap eden bir kitap yoktur. Aklı kullanmaya ümmi Nebi Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem kadar teşvik eden bir nebi veya kişi yoktur. Bunun birçok delilleri vardır.

Bilgisayar ortamında yapılan sayımlara göre Kur'ân'da:

İlim kelimesi ve türevleri 854 defa geçer.

Lub (akıl) kelimesi ve türevleri 16 defa geçer.

Tefekkür kelimesi ve türevleri 18 defa geçer.

Kıraat (okuma) kelimesi ve türevleri 88 defa geçer.

Tedebbür (iyice düşünce) kelimesi ve türevleri 44 defa geçer.

Tezekkür (hatırlama ve fikretme) kelimesi ve türevleri 292 defa geçer.

Akletme kelimesi ve türevleri 49 defa geçer.

Nazar (inceleme/düşünme) kelimesi ve türevleri 129 defa geçer.

Basar (görme ve idrak etme) kelimesi ve türevleri 148 defa geçer.

Mükellefiyetin dayanağının akıl olduğu malumdur. Aklı olmayan kimse mükellef olmaz. Aklın vazifesi mevcut olanlar üzerinde araştırma, geçmişte olanlar hakkında bilgiyi pekiştirme ve ibret alma, gelecek için de hazırlık yapmaktır.

İslâm fıkhında aklın alanı açık ve kapıları geniştir. Uzak yakın herkes bunu bilir. İslâm'ın akla verdiği konuma ne bir kimse ekleme yapabilir ne de ona ulaşabilir.

Tefekkür ve akletmenin saptırma, şüpheye düşürme ve haktan sapma için kullanılması ise akıl ve tefekkürün konumunu tahrif etmektir ve onu yeri dışında kullanmaktır.

Tefekkür ve akletmenin saptırmak için kullanılması, mesela "Kadının özgürleştirilmesi" fikri için kullanılması, kadınların bedenlerinin çıplaklaştırılması ve "özgürlük", "ilericilik", "medeniyet" adları altında toplum içinde cinsel bir tahrik malzemesi haline getirilmesi, onu Allah Teâlâ'nın belirlediği menhecinden uzaklaştırmaktır.

Anlamlar tersine çevrilmiştir ve fikirler çatışır haldedir. Bütün bunlar iki beyan ile alınır. Mü'minler nakil hüccetini alırlar, inatçılar ise akıl hüccetini alırlar.

Şayet Akla Aykırı Görünen Bir Nebevi Hadis İle Karşılaşırsak Ne Yapılmalıdır?

Öncelikle akıl kelimesi ile kastedilen nedir? Kimin aklı esas alınacaktır? Bu soru cevap bulduktan sonra akla aykırılığın türüne geçilebilir.

Eğer akıl ile kastedilen; nebevi hadisin bahsettiği mesele hakkında uzman olan bütün akıl sahiplerinin aklı ise;

* Hadis tıptan bahsediyorsa akıl ile kastedilen tabiplerin icma'ı (sözbirliği)dir.

* Hadis toplumsal bir meseleden bahsediyorsa akıl ile kastedilen toplum bilim âlimlerinin sözbirliğidir.

* Hadis şeriat hükümlerinden bahsediyorsa akıl ile kastedilen şeriat âlimlerinin icmaıdır.

Bu, Şeyhulİslâm İbn Teymiyye rahimehullah'ın; "Sarih akıl, sahih nakil ile çelişmez" sözünün anlamıdır.

Böylece akıl, herhangi bir meseleyi sınırlayıcı değildir. Yine uzmanların ihtilaf etmeleri hali de bunun dışında kalmaktadır.

İhtilaf etmeleri halinde uzmanlardan bu meseleyi teyit eden de vardır, itiraz eden de vardır. Geriye bazı uzmanların akılları tarafından teyit edilen, bazıları tarafından da itiraz edilen hadis kalmaktadır. Böyle bir durum nebevi hadisle amel etmeyi

iptal edemez!

Uzmanların icma etmeleri halinde ise durum, nebevi hadisin manası üzerine döner:

* Bu hadiste bildirilen mesele beşerî tecrübelerin bir sonucu mudur?

- Eğer cevap evet ise, bu hadisle amel etmek, önceki icma'yı iptal eden bir gelişme bulunmasına bağlıdır. Veya uzmanların icma'ına aykırı görünen bu hadisin manası araştırılır.

- Eğer filan kimsenin aklı bu nebevi hadisteki manayı kavrayamıyorsa, böyle bir durum hadisle amel etmeyi ortadan kaldırmaz. Çünkü tecrübe ile tahsis edilen bir meselede icma eden akıllar karşısında ferdî akıllara itibar edilmez.

* Nebevî hadis gaybden haber veriyorsa;

- Hadis sahih ise, bütün dünya bunun imkânsız olduğunda icma etse bile biz bu haberin, bir süre sonra da olsa, mutlaka meydana geleceğine itikad ederiz.

Bu konuda konumumuz, Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in isra ve mi'rac hakkında verdiği haberi tasdik eden Ebu Bekr es-Sıddîk radiyallahu anh'ın konumu gibidir.

Yine: "Şayet din re'y ve akıl ile olsaydı mestlerin altını mesh etmek, üzerini mesh etmekten daha layık idi" diyen Ali radiyallahu anh'ın konumu gibidir.

Bazen tarihte akla muhalif olduğu gerekçesiyle nebevi bir haberi veya nebevi bir hükmü reddeden kimseler ortaya

çıkmıştır. İslâm'da akıl kavramı ile kastedilenin uzmanların akıllarının söz birliği olduğunu açıkladık. Çünkü uzman olmayan kimseler anlamlar üzerine boş konuşurlar, onların mukaddimelere, alet ilimlerine veya anlayış için temel ilimlere ihtiyaçları vardır.

Edebiyatçı birinin aklının, matematik denklemlerini kavramaması, matematik denklemlerini uygulamayı iptal etmez. Yine bir matematikçinin aklının şiirdeki mecazları kavramaması, mecazı iptal etmez. Matematikçi ve edebiyatçının kan dolaşımını inkâr etmeleri, kan dolaşımının varlığını iptal etmez.

Yani başka bir meselede uzman olsa bile, özel bir meselede uzman olmayan kimselerin inkârının bir değeri yoktur. Buna yol açılırsa; ilmî kaoslar, dînî kaoslar, iktisadi kaoslar ve hayatın her meselesinde kaoslar otaya çıkar. Müslümanın aklının Kur'an ve sünnete karşı konumu iman etmek, geçmiş veya gelecekten verdiği haberleri tasdik etmektir. Çünkü bu müslümanın akidesinin anlamıdır.

Kevnî ayetlere gelince, Kur'ân ve sünnet, imanının kökleşmesi ve itaat ile artması için, insanın etrafındaki her şeyi tefekkür etmesine yönlendirmiştir.

Teşriî ayetlere gelince, bunlar beşer hayatını, insanın arzularını düzene sokan emredici ve yasaklayıcı ayetlerdir. Bunlardan bazısı illetin mevcudiyeti etrafında döner. Bu da konusunun genişliğinden dolayı tefekkür yolunu açar. Bazı hükümler sabittir, değişmez. Lakin mükellefiyetin düşmesi veya devam etmesi hususunda kişinin durumuna göre hükmü değişir. Mesele yolcu kimsenin oruç tutmaması, hayız olan kadının namaz kılmaması, zorluk ve meşakkat altında olan kimseye tanınan ruhsatlar gibi.

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur:

يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ

"**Allah sizin için kolaylığı diler, sizin için zorluğu dilemez.**" (Bakara 185)

Bugünlerde sünnet hakkında şüpheler uyandırıp Kur'ân manalarını tahrif girişimleri bazen nebevi bir hadisin akla aykırı olduğu, bazen de Kur'ân'a aykırı olduğu gerekçesiyle öne sürülmekte, hadis kitaplarının Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den uzun zaman sonra yazıldığı, Emevilerin kitapları ve hadisleri kendilerine uygun olacak şekilde tahrif ettikleri, elimizdeki hadis kitaplarının Rasule tuzak kurmak isteyen yazarların veya kıssacıların hayal ürünü olduğu iddia edilmektedir.

Bu sebeple itiraz ve tenkid eden kimse, kendisinin Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetinin koruyucu olan o kahraman rical gibi sünneti koruduğunu ve ilme önem verdiğini düşünmektedir. Ancak bu tenkitçi şunu unutuyor: Sünnetin yazılması ilmî ve beşerî aklın mizanında; şu zamanda ve gelecekte ümmetlerin benzerini ortaya koyamadıkları bir mucizedir.

Sünnet âlimlerinin nebevi hadislerin isnad ve metinlerini incelemede cerh ve ta'dil ilmi konusundaki dikkatli çalışmalarının benzerini geçmişteki ümmetler ortaya koyamamışlardır. Muhaddisler hadis rivayetinde, mesela Muslim'in senedi zikrederken: "*Abd: ahbarana dedi ve İbn Rafi haddesena dedi…"* diyerek "haddesena" ve "ahbarana" kelimeleri arasındaki ayrıma dahi dikkat etmişlerdir. Bu kelimelerden ilki, öğrencinin

hocasına okumasına delalet etmektedir. Hadisi alırken ve rivayet ederken, nebevi hadisi işitmeye delalet etmek üzere kullanılan tabirler hakkında bile gösterilen bu dikkat geçmiş ümmetlerde olmadığı gibi, gelecekte de olmayacaktır.

Diğer bir delil, tarih bize bütün ümmetler içerisinde müslümanların Rasullerinin hayatını tam bir dikkat, muhabbet ve samimiyet ile hıfz ettikleri gibi, herhangi bir kimsenin doğumundan ve çocukluğundan vefatına kadar hayatını kaydetmemiştir. Sünneti akla arz ederek şüphe atmak; haset eden kincilere bulaşan fikrî bir vebâdır ve mecnunların mezhebidir.

Ebû Saîd el-Himyerî şöyle demiştir: “Muâz b. Cebel radıyallahu anh, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'in ashabının işitmediği hadîsleri rivayet ederdi ve sahâbelerin işitmiş oldukları hadîslerden söz etmezdi. Onun rivayet ettiği hadîsler bir ara Abdullah b. Amr b. el-Âs radıyallahu anhuma'ya ulaştı. Bunun üzerine Abdullah b. Amr:

وَاللَّهِ مَا سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ هَذَا وَأَوْشَكَ مُعَاذٌ أَنْ يَفْتِنَكُمْ فِي الْخَلَاءِ فَبَلَغَ ذَلِكَ مُعَاذًا، فَلَقِيَهُ فَقَالَ مُعَاذٌ يَا عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عَمْرٍو إِنَّ التَّكْذِيبَ بِحَدِيثٍ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نِفَاقٌ وَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى مَنْ قَالَهُ لَقَدْ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ اتَّقُوا الْمَلَاعِنَ الثَّلَاثَ الْبَرَازَ فِي الْمَوَارِدِ وَالظِّلِّ وَقَارِعَةِ الطَّرِيقِ

“Vallahi, Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den bu hadîsleri ben (şahsen) işitmedim. Kazâ-i hacet hususunda Muaz sizi güçlüğe ve zahmete sokmak üzeredir.” dedi. Bu söz, Muâz'a ulaştı. Daha sonra Muâz O'na rastladı ve dedi ki:

“Ey Abdullah b. Amr! Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den hadîsi yalanlamak münafıklıktır, vebali de onu söyleyene aittir. Şüphesiz ben Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem'den şöyle buyurduğunu işittim:

“**Lanete sebep olan (şu) üç şeyden sakınınız: Su mecralarında, gölgelikte ve yol üstünde abdest bozmak**.”[8]

Bu rivayette Muaz radıyallahu anh, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in hadisini yalanlamanın münafıklık olduğunu açıkça ifade etmiştir.

---

[8] **Hasen.** İbn Mâce (328) İbn Asakir, Tarih (58/424)

İmana Davetin Aklî Tartışmalarla Olacağı İddiasına Cevap

Prof. Dr. Mehmet Kubat, İslam Mezhepleri Tarihi adıyla bir kitap yazmış, kitabını sanki sırf Selefiliğe saldırmak için yazmış gibidir. Ehl-i Sünnet'i; "Selefilik, Eşarilik ve Maturidilik" başlıkları altında sayarak, diğer saptırıcı ilahiyatçılar gibi, Eşarilik ve Maturidilik sapkınlıklarını Ehl-i Sünnet çerçevesine monte etmeye çalışmış, sonra sünnet dışı mezheplere dahi tenkidde bulunmazken Selefiliğe yaylım ateşi(!) açmıştır!

"Selefiyye'nin Muteşabihata İlişkin Tavrı" başlığı altında sadece Gazali'nin Mufevvida akidesini selefe yakıştırmaya çalıştığı kitabı olan İlcamu'l-Avam'dan bir pasaj nakletmekle yetinmesi de aklınca Selefi akideye hileli bir şekilde ayar verme girişimidir!

Selefi akide ve menheci aktarırken kaynakları ve dipnotları arasında hiçbir selefî kaynak yer almamaktadır! Selefî kaynaklara en yakın referansları da İbn Teymiyye ve İbn Kayyım'dır ki bu iki ismin Selefî akide ve menhece kaynak gösterilmesi mümkün değildir.

Çünkü İbn Teymiyye ve talebesi İbn Kayyım, kendilerini sapkınlığın yaygınlaştığı bir ortamda bulup güçleri yettiğince Selefin menhecini tespit ve tâbi olmaya çalışmış birer nadide âlimdirler.

Yani Selefi akide ve menhece kaynak referans olamazlar, bilakis kendileri akide ve menheclerini açıklarken seleften referanslara muhtaçtırlar. Şu halde yazar Mehmet Kubat, Selefiyye'yi açıklarken asla selefiliğin ilk kaynaklarını referans

almamış, ya selefin menhecine düşman olan kelamcıların, ya muasır yazarların Selefilik hakkında söylediklerine dayanmış ya da İbn Teymiyye ve İbn Kayyım gibi selefiyyeye pek çok konuda intibak sağlamış müteahhirinden isimleri referans göstermiştir.

Sonra o da ne! Selefi Metodun Kifayetsizliği şeklinde bir başlık karşımıza çıkıyor! Bir sonraki başlık da: "Selefî Perspektifin Çıkmazları"(!)

Bu başlıkların altında ise Kubat küfrünü kusmuştur. Çünkü özetlemek gerekirse Kubat bu çirkin başlıklar altında Selefiyye'nin dini yalnızca Kur'an, Sünnet ve ashabın anlayışıyla sınırlamasından son derece rahatsız olmakta, Selefiliği; dini yalnızca ilk asırdaki din anlayışına hapsetmekle suçlamaktadır! Akli tefekkür ve felsefi düşünceye yer vermenin zorunlu olduğuna, re'y ile de dine hükümler eklemek gerektiğine vurgular yapmaktadır.

Mesela diyor ki: "*İmamu'l-Harameyn Ebu'l-Meali el-Cuveyni'nin de işaret ettiği gibi "İslam'ı, Kur'an'ı ve Sünneti kabul etmeyen muhataba ayet ve hadislerle cevap vermek, deyim yerindeyse Müslüman âlimi trajikomik bir pozisyona düşürüyordu. Muhatabın iknası ancak akılla mümkündü*."

Böylece Mehmet Kubat, İslam'ı ve davetini hiç anlamadığını ya da kabul etmediğini açıkça ortaya koyuyor!

Şimdi basitçe bu konuyu bir düşünelim: İslam davetinin sahibi olan Allah Azze ve Celle, küfre sapmış topluluklara daveti nasıl gönderiyor? Rasul gönderiyor, kitap indiriyor! İyi ama muhataplar kitabı ve rasulü kabul etmiyor zaten değil mi? O halde iman etmeyenlere felsefeciler mi davette bulunmalı? Hâlbuki nebi ve rasullerin davetine öncelikle karşı çıkanlar "*Allah ile kul*

arasına kimse giremez” diyen felsefeciler değiller miydi?

İmamu’l-Harameyn dediği Mutezile sapığı da, onu referans alan Mehmet Kubat gibi sapkın ilahiyatçılar da aslında Allah’ın ve rasulünün davet metodunu eleştiriyorlar! Kelime oyunları yaparak habâsetlerini “Selefiliğe eleştiri” maskesi altında gizliyorlar!

Aslen sarih aklı muhatap alan vahyi, fasit akılllarına/hevâlarına uyduramadıkları için kabullenemiyorlar! Her doğan İslam fıtratı üzere doğmuş, fakat bazıları fıtratından saparak batıl dinlere tabi olmuşlardır. Allah, rasullerini selim fıtratlara dönülmesini gerektiren davetlerle göndermiştir. Bu daveti kabul etmemekte inat eden, aslında Allah’ın kendisini üzerinde yaratmış olduğu fıtratına da muhalif davranmakta ısrar etmiştir.

Bu yüzden zorla İslam’a boyun eğdirilmek üzere kendisiyle savaşılmasını hak etmiştir. Kur’an’ı, Allah’ın rasulünün yönlendirmeleri doğrultusunda okuyanlar bu hakikati gayet net görürler. Fakat kelamcıların yolunu tutanlar Kubat gibi ancak saçmalarlar!

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَأَسْلَمْتُمْ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ

“**Artık seninle tartışırlarsa de ki: “Ben bana uyanlarla**

birlikte yüzümü Allah'a teslim ettim." Kitap verilen kimselere ve ümmilere de ki: "Teslim oldunuz mu?" Şayet teslim olurlarsa muhakkak hidayete ermiş olurlar. Yüz çevirirlerse artık sana düşen yalnızca tebliğdir. Şüphesiz Allah kullarını hakkıyla görendir" (Al-i İmran 20)

Delil olma yönü: Allah Azze ve Celle vahyi karşısında fasit akıl ve re'yleriyle tartışmaya kalkışanlara karşı tavrın ne olması gerektiğini açıklamıştır. Hidayetin ancak vahye teslimiyetle olacağını bildirmiş ve yüz çevirenlere karşı vazifenin; kelam ve felsefe yaparak ikna etmek değil, yalnızca tebliğ etmek olduğunu beyan etmiştir.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ * ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ

"**İnsanlardan bazısı, bir ilme, bir rehbere ve aydınlatıcı bir kitaba dayanmaksızın, Allah hakkında tartışır. Allah yolundan saptırmak için kasılarak Allah hakkında tartışmaya kalkar. Onun için dünyada bir rezillik vardır; kıyamet gününde ise ona yakıcı azabı tattıracağız.**" (Hac 8-9)

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ

بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ

“**Yine de, insanlar içinde, bilgisi, rehberi ve aydınlatıcı bir kitabı olmadığı halde Allah hakkında tartışan kimseler vardır**.” (Lukman 20)

وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

“**O’nun çağrısı kabul edildikten sonra, Allah hakkında tartışanların delilleri rableri katında geçersizdir. Onların üzerinde bir gazap vardır ve şiddetli bir azap onlaradır**.” (Şûrâ 16)

Delil olma yönü: Kelam ve felsefe yapanlar bu ayetlerde kınanan kimselerin ta kendileridir.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

وَقَالُوا أَآلِهَتُنَا خَيْرٌ أَمْ هُوَ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًا بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ

“**Ve: “Bizim ilahlarımız mı daha hayırlı, yoksa o mu?” dediler. Onu yalnızca bir tartışma konusu olsun diye örnek gösterdiler. Hayır, onlar tartışmacı ve düşman bir kavimdir**.“ (Zuhruf 58)

Delil olma yönü: Müşrikler aklen çürütülmesi oldukça basit

bir sözü ortaya atarak iman edenlerin akli kelam ve felsefeye dahil olmalarını arzu ettiler. Allah Azze ve Celle ise kelam ve felsefeye girmekten iman edenleri yasaklamıştır.

Kubat diyor ki: “Selefiyye’nin ilk dönem Müslümanlarının itikada ilişkin konularda nassın zahiri anlamıyla yetinip, akla yer vermeyen tutumundan esinlenerek “bilinçli bir tercihle itikadi konularda aklı kullanmaması, istidlali haram kabul etmesi ve kelam yöntemine karşı olumsuz bir tavır takınması, hem Mu’tezile mensupları, hem de İbn Kullab, el-Muhasibi ve el-Kalanisi ile başlayan Ehli Sünnet kelamcıları tarafından gerçekte nasların ruhuna aykırı bulunmuştur.”

Görüyor musunuz desise ve dolapları!

Burada eleştirilen keşke bazı selefilerin hataları olsaydı, o zaman anlayışla karşılanabilirdi. Lakin bu eleştiri ve saldırılar Allah’a ve rasulüne karşıdır. Bu yüzden Allah Azze ve Celle ve Rasulü sallallahu aleyhi ve sellem’in asırlar önce verdiği cevabı aktarmakla yetinelim ki, Kubat’ın Selefilik hakkında tarihsel bir olgu iddiası da böylece yerle bir olsun:

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّى وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

“**Her kim kendisine doğru yol apaçık belli olduktan sonra Rasul’e aykırı davranır ve mü’minlerin yolundan başkasına uyarsa onu döndüğü halde bırakırız ve kendisini Cehenneme atarız; o ne kötü dönüş yeridir**.” (Nisa 115)

Delil olan kısım: bu ayette mü'minlerin yolundan başkasına uyan tehdit edilmiştir ve bu ayetin ilk muhatabı olarak mü'minler sahabedir. Dolayısıyla kıyamet gününe kadar sahabenin yolundan başkasına uyan herkes bu tehditin muhatabıdır. Her fırka kabul eder ki sahabenin yolu naslara teslim olmak, kelam ve felsefeyi terk etmektir.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

"**Eğer sizin ona iman ettiğiniz gibi iman ederlerse, şüphesiz doğru yolu bulmuş olurlar; yüz çevirirlerse doğrusu onlar ancak ayrılık içindedirler. Onlara karşı Allah sana yeter. Şüphesiz O Semi'dir, Alîm'dir**." (Bakara 137)

Delil olan kısım: Allah Azze ve Celle sahabelere hitaben: "Sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse doğru yolu bulmuş olurlar" buyurmuştur. Bu hitap, Kur'ân'ın kendisine ulaştığı herkese ve her asrın mensuplarına diyor ki; doğru yolu bulmak ancak ve ancak bu ayetin ilk muhatapları olan sahabenin yani selefin iman ettiği gibi iman etmeye bağlıdır. Sahabenin imanı ise kelam ve felsefe yoluyla değil, vahye teslimiyet yoluyladır.

Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ

“**Öne geçen Muhacir ve Ensâr ile onlara güzellikle uyanlardan Allah razı olmuştur. Onlar da O’ndan hoşnut olmuşlardır**…” (Tevbe 100)

Delil olan kısım: Allah rızasını, Muhacir ve Ensara yani ashaba güzellikle uymaya bağlamıştır. Sonrakilerin uydukları kelam ve felsefe süprüntülerine değil!

Enes b. Malik radiyallahu anh’den: Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

تَفْتَرِقُ هَذِهِ الْأُمَّةُ عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً كُلُّهُمْ فِي النَّارِ إِلَّا وَاحِدَةً قَالُوا وَمَا تِلْكَ الْفِرْقَةُ؟ قَالَ مَا أَنَا عَلَيْهِ الْيَوْمَ وَأَصْحَابِي

“**Bu ümmet yetmiş üç fırkaya ayrılacak, biri dışında hepsi de ateşte olacak**.” Dediler ki:

“O (kurtulan) hangisidir?” Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem buyurdu ki:

“**Bugün benim ve ashabımın üzerinde bulunduğumuz şey üzere olanlardır**.”[9]

Artık bundan sonra Mehmet Kubat ve ona benzer ilahiyatçılara düşen ancak Kur’an ve Sünnet’e teslim olup tevbe etmek, her müslümanın selefî olmak zorunda olduğunu yani

---

[9] **Sahih**. Taberânî Mu'cemu's-Sagir (724) Taberânî Mu'cemu'l-Evsat (4886, 7840) Ziyâu'l-Makdisî el-Muhtâre (7/277) Ukayli ed-Duafa (2/262) Eslem b. Sehl Bahşel Tarihu Vasit (s.196) el-Mustagfiri Delailu’n-Nubuvve (80) el-Elbani es-Sahiha (203, 204)

Kur'an ve Sünneti ashabın anlayıp uyguladığı gibi kabul etme zorunluluğunu itiraf etmektir, batıl mutezile sapıklığına daveti açıktan yaptıkları gibi tevbelerini ve hakka dönüşlerini açıktan yaparak ıslah etmektir.

İçindekiler